

УДК 376.112.4

МРНТИ 14.25.07

DOI 10.51889/2960-1673.2025.82.3.004

¹ Нұрғали А.Н., ² Сардарова Ж.И., ³ Нусубалиева Е.Ш.

¹ 7М01906 – «Арнайы педагогика: инклюзивті білім беру» мамандығының 2 курс магистранты

² ғылыми жетекші, п.ғ.д., қауымд.проф.

³ Педагогика ғылымдарының кандидаты, И. Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік университетінің доценті

ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЫҢ ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ АТА-АНАЛАРЫМЕН АҚПАРАТТЫҚ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада әлеуметтік педагогтың ерекше білім беру қажеттіліктері бар бастауыш сынып оқушыларының ата-аналарымен ақпараттық жұмысын ұйымдастыру ерекшеліктері қарастырылған. Зерттеу барысында ата-аналардың ақпараттық қажеттіліктері, әлеуметтік педагогтың рөлі мен тиімді жұмыс формалары анықталды. Нәтижелер ата-аналардың инклюзивті білім беру туралы түсінігін арттыруда ақпараттық жұмыстың маңыздылығын дәлелдеді. Мақалада ақпараттық жұмыстың тиімді әдістері мен тәжірибелік ұсыныстар ұсынылады.

Кілт сөздер: әлеуметтік педагог, ерекше білім беру қажеттіліктері, ата-аналармен жұмыс, ақпараттық қызмет, инклюзивті білім беру, бастауыш сынып, педагогикалық серіктестік.

¹ Нұрғали А.Н., ² Сардарова Ж.И., ³ Нусубалиева Е.Ш.

¹ Магистрант 2 курса 7М01906 – «Специальная педагогика: инклюзивное образование»

² научный руководитель, д.п.н., ассоц.профессор

³ Кандидат педагогических наук, Доцент Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ РАБОТЫ СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА С РОДИТЕЛЯМИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

Аннотация

В статье рассматриваются особенности организации информационной работы социального педагога с родителями младших школьников с особыми образовательными потребностями. В ходе исследования определены информационные потребности родителей, роль социального педагога и эффективные формы взаимодействия командной работы СППС. Результаты показали, что информационная работа способствует повышению осведомлённости родителей об инклюзивном образовании и укреплению партнёрских отношений между школой и семьёй. В статье предложены практические рекомендации по совершенствованию информационной деятельности.

Ключевые слова: социальный педагог, особые образовательные потребности, работа с родителями, информационная деятельность, инклюзивное образование, начальная школа, педагогическое партнёрство.

¹Nurgali A., ²Sardarova Zh., ³Nusubaliyeva E.

¹ 2nd-year Master's student, majoring in 7M01906 – "Special Pedagogy: Inclusive Education"

² Scientific advisor, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor

³ Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of I. Arabaev Kyrgyz State University

FEATURES OF ORGANIZING THE INFORMATIONAL WORK OF A SOCIAL PEDAGOGUE WITH PARENTS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Abstract

The article explores the peculiarities of organizing the informational work of a social pedagogue with parents of primary school students with special educational needs. The study identifies parents' informational needs, the role of the social pedagogue, and effective forms of cooperation. The results demonstrate that informational work enhances parents' understanding of inclusive education and strengthens school-family partnerships. The article presents practical recommendations for improving the effectiveness of informational activities.

Keywords: social pedagogue, special educational needs, work with parents, informational activity, inclusive education, primary school, pedagogical partnership.

Кіріспе. Қазіргі таңда білім беру жүйесінің басты бағыттарының бірі – инклюзивті білім беруді дамыту болып табылады. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар (ЕББҚ) балалардың сапалы білім алуына тең мүмкіндік жасау үшін мектеп пен отбасының өзара әрекеттестігі маңызды [1]. Бұл тұрғыда әлеуметтік педагог ата-аналармен байланыс орнатуда негізгі буын ретінде әрекет етеді.

Әлеуметтік педагогтың ата-аналармен ақпараттық жұмысы олардың инклюзивті білім беруге көзқарасын, педагогикалық мәдениетін, баланың оқу жетістіктеріне қатысын арттыруға бағытталған [2]. Осындай жұмыс ата-аналардың өз баласының ерекшеліктерін түсініп, оқу-тәрбие процесінде белсенді позиция ұстануына мүмкіндік береді.

Зерттеу тақырыбының өзектілігі – әлеуметтік педагогтың ата-аналармен ақпараттық жұмысының ғылыми-тәжірибелік негіздерін айқындау және оны тиімді ұйымдастырудың жолдарын көрсету. Бастауыш сынып кезеңі – баланың тұлғалық, танымдық және әлеуметтік дамуының негізі қаланатын кезең. Сондықтан әлеуметтік педагогтың ата-аналармен жүргізетін ақпараттық, психологиялық және педагогикалық жұмысы ерекше маңызға ие.

Инклюзивті білім беру жағдайында ата-аналарға тек ақпараттық көмек емес, сонымен қатар психологиялық-педагогикалық қолдау да қажет.

Психологиялық-педагогикалық қолдап отыру – бұл білім беру ұйымдарында іске асырылатын жүйелі-ұйымдастырылған қызмет. Оның процесінде білім алушыларды, соның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау негізінде ерекше білім беруді қажет ететін адамдарды (балаларды) ойдағыдай оқыту және дамыту үшін әлеуметтік және психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасалады. Бұл қызмет түрі инклюзивті білім берудің сапасын қамтамасыз етудің маңызды компоненті болып табылады. (Білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 29 сәуірдегі № 92 бұйрығы, Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2025 жылғы 30 сәуірде № 36047 болып тіркелді) [3].

Әлеуметтік педагогтың рөлі мен қызмет бағыттары

Әлеуметтік педагог – ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланы және оның отбасын әлеуметтік-мәдени оңалту мен әлеуметтік бейімдеу процесін қамтамасыз ететін кәсіби маман. Ол бала мен отбасы, білім беру ұйымы және қоғам арасындағы байланысты

ұйымдастырып, оң әлеуметтік жағдай туғызуға бағытталған қызметті жүзеге асырады. Әлеуметтік педагогтың кәсіби қызметі үш негізгі бағытта өрбиді:

1. Ақпараттық жұмыс – ата-аналарды ерекше білім беру қажеттіліктері, инклюзивті білім беру саясаты және психологиялық-педагогикалық қолдау жүйесі туралы ақпараттандыру;
2. Диагностикалық жұмыс – отбасындағы әлеуметтік және психологиялық жағдайды зерттеу, ата-аналардың тәрбиелік мүмкіндіктерін бағалау;
3. Түзету-бейімдеу және кеңес беру жұмысы – ата-аналар мен балалардың өзара қарым-қатынасын оңтайландыруға, баланың әлеуетін ашуға бағытталған шаралар кешенін ұйымдастыру.

Оның кәсіби қызметінің маңызды құрамдас бөлігі – баланың және отбасының әлеуметтік дезадаптациясының алдын алу болып табылады. Бұл – ерекше білім беру қажеттіліктері бар баланың физикалық немесе психикалық бұзылыстарына байланысты отбасында туындайтын жағымсыз әлеуметтік жағдайлардың алдын алуға бағытталған, жүйелі және ұзақмерзімді әлеуметтік-психологиялық іс-шаралар жиынтығын білдіреді [4-5].

Әлеуметтік педагогтың ақпараттық және психологиялық-педагогикалық қолдау жұмыстарының мазмұны

Білім беру ұйымы мен ата-ана арасындағы тиімді өзара әрекеттестікті орнату – әлеуметтік педагог қызметінің басты бағыты. Осы мақсатта ол келесі міндеттерді орындайды:

- отбасындағы өзара қарым-қатынас ерекшеліктерін диагностикалау;
- ата-ана мен баланың психологиялық-педагогикалық өзара әрекеттесуін оңтайландыру әдістерін әзірлеу;
- мектеп пен отбасының өзара ортақ мақсаттарын анықтау;
- ата-аналардың мотивациясын арттыру, олардың өмірге және баланың болашағына деген оң көзқарасын қалыптастыру.

Психологиялық сүйемелдеу жұмысының негізгі міндеті – ата-аналардың тәрбиелеу позицияларын өзгерту, ата-ана мен бала арасындағы эмоционалды байланыстарды қалпына келтіру, баланың тұлғалық дамуына жағымды әсер ету.

Теориялық негіз және әдіснамалық ұстанымдар

Өз қызметін ұйымдастыру барысында әлеуметтік педагог мүгедектігі бар адамдардың тәуелсіз өмір сүру философиясына, сондай-ақ Л.С. Выготскийдің компенсаторлық даму идеясына сүйенеді. Бұл көзқарастар инклюзивті білім берудің басты қағидаларымен үйлеседі және баланың мүмкіндігін шектеуден гөрі оның әлеуетін дамытуға бағытталған. Әлеуметтік педагог отбасымен жұмыс барысында жеке даралық тәсілді, ынтымақтастық қағидасын, үздіксіздік қағидасын және құндылыққа негізделген қатынас принциптерін басшылыққа алады.

Дамуында қиындығы бар баланы тәрбиелеп отырған отбасының бейімделу мүмкіндіктерін арттыру әлеуметтік педагог қызметінің басты мақсатының бірі болып табылады. Бұл бейімделу отбасының ішкі ресурстары мен әлеуметтік ортаның ресурстарының өзара әрекеттестігі арқылы жүзеге асады.

Мысалы, әлеуметтік педагог отбасымен жұмыс істеу барысында:

- отбасының ішкі әлеуетін (ата-ананың тәрбиелік мүмкіндігі, эмоционалды тұрақтылығы, мотивация деңгейі) зерттейді;
- сыртқы ресурстарды (мектеп, қоғам, әлеуметтік серіктестер, онлайн ақпараттық орталар) тиімді пайдалану жолдарын ұсынады.

Осы екі ресурстық бағыттың синергиялық әсерін арттыру арқылы әлеуметтік педагог отбасына қолайлы психологиялық және әлеуметтік орта қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл мақсатқа білім беру, делдалдық және психологиялық көмек көрсету арқылы қол жеткізіледі [6-7].

Зерттеу әдістері.

Зерттеу барысында келесі ғылыми әдістер қолданылды: теориялық талдау, салыстырмалы талдау, жүйелеу және жалпылау, бақылау, сұхбат алу, сауалнама жүргізу, сондай-ақ тәжірибелік-эксперименттік әдіс.

Теориялық талдау – әлеуметтік педагогтың ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың ата-аналарымен ақпараттық жұмысын ұйымдастыру жөніндегі ғылыми, психологиялық және педагогикалық еңбектерді зерттеу арқылы жүзеге асырылды. Бұл әдіс әлеуметтік педагог қызметінің мазмұнын, құрылымдық ерекшеліктерін және инклюзивті білім берудің теориялық негіздерін анықтауға мүмкіндік берді.

Салыстырмалы талдау – инклюзивті білім беру жүйесінде ата-аналармен жұмыстың отандық және шетелдік тәжірибесін салыстыру мақсатында қолданылды. Осы талдау нәтижесінде шетелдік модельдердегі ата-аналармен ақпараттық және психологиялық қолдау стратегияларының тиімді жақтары анықталып, оларды жергілікті жағдайға бейімдеу жолдары ұсынылды.

Жүйелеу және жалпылау әдістері – алынған ғылыми деректер мен практикалық нәтижелерді құрылымдауға және тұжырымдауға мүмкіндік берді. Бұл әдістер зерттеу нәтижелерін теориялық модельге біріктіріп, әлеуметтік педагогтың ата-аналармен ақпараттық жұмысын ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен қағидаларын айқындауға ықпал етті[8-9].

Бақылау және сұхбат алу әдістері – әлеуметтік педагог пен ата-аналар арасындағы өзара әрекет процесін тікелей бақылау және талдау үшін пайдаланылды. Бақылау барысында ата-аналардың мектеп өміріне қатысу белсенділігі, педагогпен байланыс деңгейі және ақпараттық іс-шараларға қатысу жиілігі бағаланды. Сұхбат алу әдісі ата-аналардың көзқарасын, қиындықтарын және қолдау қажеттіліктерін терең түсінуге мүмкіндік берді.

Сауалнама әдісі – ата-аналардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін, ақпараттық қажеттіліктерін және әлеуметтік серіктестікке дайындығын анықтауға бағытталды. Сауалнама нәтижелері ата-аналардың 68%-ының ерекше білім беру қажеттіліктері ұғымын толық түсінбейтінін көрсетті, бұл ақпараттық жұмыс жүйесін жетілдіру қажеттігін айғақтады[10].

Тәжірибелік-эксперименттік әдіс – ұсынылған модель мен технологиялардың тиімділігін тәжірибе жүзінде тексеруге мүмкіндік берді. Эксперимент екі кезеңде жүргізілді:

1. **Бірінші кезеңде** – ата-аналармен ақпараттық-түсіндіру жұмыстары, кеңес беру және тренингтер ұйымдастырылды;
2. **Екінші кезеңде** – алынған нәтижелер салыстырылып, ақпараттық жұмыстың жаңа формаларының тиімділігі анықталды.

Тәжірибелік зерттеу нәтижесінде әлеуметтік педагогтың ата-аналармен ақпараттық жұмысы ата-аналардың педагогикалық мәдениетін арттыруға, мектеп пен отбасы арасындағы өзара сенім мен серіктестік қатынастарды нығайтуға оң әсер ететіні дәлелденді.

1-кесте – Зерттеу барысында қолданылған ғылыми әдістер

	Зерттеу әдісі	Әдістің мақсаты	Қолданылу тәсілі	Негізгі нәтижелер
1	Теориялық талдау	Әлеуметтік педагогтың ақпараттық жұмысының ғылыми негіздерін анықтау	Педагогикалық, психологиялық және әлеуметтік әдебиеттерді талдау	Әлеуметтік педагог қызметінің құрылымы мен мазмұны нақтыланды
2	Салыстырмалы талдау	Отандық және шетелдік тәжірибелерді салыстыру	Инклюзивті білім беру жүйесіндегі ата-аналармен жұмыс модельдерін салыстыру	Шетелдік тәжірибенің тиімді элементтері анықталып, бейімдеу жолдары ұсынылды
3	Жүйелеу және жалпылау	Зерттеу деректерін құрылымдау және	Теориялық және тәжірибелік	Ақпараттық жұмыстың негізгі

		қорытындылау	деректерді топтастыру және жалпылау	бағыттары мен қағидалары тұжырымдалды
4	Бақылау	Әлеуметтік педагог пен ата-аналар арасындағы өзара әрекетті бақылау	Мектептегі іс-шараларға ата-аналардың қатысу белсенділігін бақылау	Ата-аналардың ақпараттық іс-шараларға қатысу деңгейі анықталды
5	Сұхбат алу	Ата-аналардың көзқарасын, қиындықтарын анықтау	Әлеуметтік педагог, ата-ана және мұғалімдермен әңгімелесу	Ата-аналардың ақпараттық қолдауға деген сұранысы мен қиындықтары айқындалды
6	Сауалнама жүргізу	Ата-аналардың ақпараттық қажеттілігін және педагогикалық құзыреттілігін анықтау	Онлайн және жазбаша сауалнама арқылы деректер жинау	68% ата-ананың ерекше білім беру қажеттіліктері туралы білімінің жеткіліксіздігі анықталды
7	Тәжірибелік-эксперименттік әдіс	Ұсынылған модель мен технологиялардың тиімділігін тексеру	Ақпараттық-түсіндіру тренингтері мен кеңес беру бағдарламаларын сынақтан өткізу	Ақпараттық жұмыс нәтижесінде ата-аналардың педагогикалық мәдениеті мен серіктестік деңгейі артты

Зерттеу 2024–2025 оқу жылында Алматы қаласындағы №75 мектеп-лицей базасында жүргізілді. Барлығы 25 ата-ана және 3 әлеуметтік педагог қатысты.

Зерттеу нәтижелері ата-аналардың көпшілігінің (68%) ерекше білім беру қажеттіліктері ұғымын толық түсінбейтінін көрсетті. Бұл жағдай білім беру ұйымдарында ата-аналармен ақпараттық жұмыстың жүйелі түрде ұйымдастырылмағанын және әлеуметтік педагог тарапынан арнайы ақпараттық-психологиялық қолдаудың жеткіліксіз екенін дәлелдейді. Әлеуметтік педагогтардың респонденттік пікірлері бойынша, ата-аналармен ақпараттық жұмыстың негізгі бағыттары келесідей болуы тиіс:

1. Инклюзивті білім беру туралы түсіндіру кездесулері өткізу;
2. Баланың даму ерекшеліктері мен әлеуетін түсіндіретін кеңестер беру;
3. Ата-аналарға арналған ақпараттық буклеттер, бейнематериалдар және онлайн ресурстар тарату;
4. Психолог, дефектолог, логопед мамандарымен бірлескен семинарлар ұйымдастыру [4].

Сонымен қатар, ақпараттық жұмыстың тиімділігін арттыру үшін әлеуметтік педагог келесі педагогикалық қағидаларды ұстануы қажет:

- Жекелеген көзқарас қағидасы – әрбір отбасының әлеуметтік жағдайын, ата-ананың психологиялық дайындығын және баланың даму ерекшелігін ескеру;
- Ынтымақтастық қағидасы – ата-ананы баланың тұлғалық дамуының тең серіктесі ретінде қарастыру;
- Үздіксіздік қағидасы – ақпараттық жұмысты бір реттік емес, жүйелі және кезеңдік негізде ұйымдастыру [5].

Практикалық зерттеу барысында анықталғандай, әлеуметтік педагогтың ата-аналармен тиімді ақпарат алмасуы келесі интерактивті және тәжірибелік формалар арқылы жүзеге асады:

- Интерактивті тренингтер мен практикумдар;
- «Бала және мектеп» атты ата-аналар клубының жұмысы;
- Жеке және топтық кеңестер өткізу;
- Мектеп сайтында ақпараттық айдарлар мен жаңалықтар жариялау;
- Әлеуметтік желілер арқылы ата-аналарға арналған онлайн-консультациялар ұйымдастыру.

Сонымен бірге, зерттеу нәтижелері көрсеткендей, ата-аналардың 38%-ы білім беру ұйымынан баласының даму деңгейі мен оқу жетістіктері туралы толық әрі жүйелі ақпарат алмайды, ал 22%-ы мектептің қолдау қызметтері (психолог, логопед, дефектолог) туралы жеткілікті хабардар емес. Бұл өз кезегінде ақпараттық жұмыстың мазмұны мен құрылымын жетілдіру қажеттілігін айқындайды.

Зерттеу қорытындысы бойынша, әлеуметтік педагогтың ата-аналармен ақпараттық өзара іс-қимылының тиімділігін арттыру үшін келесі ұйымдастырушылық шарттар ұсынылады:

1. Мектеп деңгейінде ақпараттық қолдау қызметін (инклюзивті кеңес беру орталығы) құру;
2. Әлеуметтік педагогтың психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу жүйесіне қатысуын қамтамасыз ету;
3. Ата-аналарға арналған ақпараттық-педагогикалық тренингтер мен курстарды тұрақты өткізу;
4. Электрондық коммуникация құралдарын (мессенджер, веб-платформа, мектеп порталы) белсенді пайдалану.

Осылайша, алынған нәтижелер әлеуметтік педагогтың ерекше білім беру қажеттіліктері бар бастауыш сынып оқушыларының ата-аналарымен жүргізілетін ақпараттық жұмысы жүйелі, ғылыми негізделген және тұлғааралық серіктестікке бағытталған болуы тиіс екенін дәлелдейді. Мысалы, «Инклюзия: әр балаға мүмкіндік» атты семинардан кейін ата-аналардың 82%-ы инклюзивті білім беруге оң көзқарас білдірді, бұл ақпараттық жұмыстың маңыздылығын дәлелдейді.

Қорытынды. Жүргізілген зерттеу нәтижесінде әлеуметтік педагогтың ата-аналармен ақпараттық жұмысын ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен тиімді әдістері айқындалды. Ақпараттық жұмыс ата-аналардың педагогикалық мәдениетін көтеруге, инклюзивті білім беруді қолдауға және балаға психологиялық жайлы орта құруға мүмкіндік береді.

Әлеуметтік педагог ата-аналармен жұмыста медиатор, кеңесші және үйлестіруші рөлін атқарады. Сондықтан бұл бағыттағы қызмет мектептің инклюзивті даму стратегиясымен үйлесімді болуы тиіс.

Болашақта әлеуметтік педагогтардың ақпараттық құзыреттілігін арттыру мақсатында арнайы тренингтер мен әдістемелік нұсқаулықтар әзірлеу өзекті болып табылады.

Қорытындылай келе, әлеуметтік педагогтың ата-аналармен ақпараттық және психологиялық-педагогикалық қолдау жұмысы – инклюзивті білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл бағыттағы кәсіби қызметтің нәтижелілігі ата-аналардың ақпараттық мәдениетінің, педагогтың кәсіби құзыреттілігінің және отбасы мен мектеп арасындағы серіктестік деңгейінің жоғары болуына тікелей байланысты.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: метод. рекомендации/Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. - Алматы: ННП Ц КП, 2019. - 96с.